

»Odin og Saga« genfundet

*En Grundtvig-tekst fra 1810 udgivet af
Flemming Lundgreen-Nielsen*

Omkring årsskiftet 1809-1810 var Grundtvig i livlig litterær aktivitet. I december 1809 havde han netop udgivet »Optrin af Kæmpelivets Undergang i Nord« som den første – efter den indre kronologi dog sidste! – del af en ambitiøs digtning over tusind års nordisk hedenskab. Et andet bind af værket, en gengivelse af vølsungernes skæbne i læsedramaets form, var i arbejde i de første måneder af 1810 og fuldførtes i løbet af sommeren. Sidst i januar 1810 indbød Grundtvig til subscription på en oversættelse af Sæmunds Edda, et projekt, som aldrig blev virkeliggjort, fordi en hvas, men ikke usaglig dagbladskritik af Rasmus Rask skræmte de muligt interesserede bort. Og i februar 1810 udsendte Grundtvig så sammen med kollegiekammeraten F. C. Sibbern endnu en subscriptionsindbydelse, denne gang til et tidsskrift ved navn »Odin og Saga«.

Subscriptionsprogrammet til »Odin og Saga« har hidtil kun været kendt fra nogle citater i en kort redaktionel omtale i avisen »Nyeste Skilderie af Kiøbenhavn« for den 13. marts 1810 (spalte 711-712, optrykt i F. Rønning: Grundtvig, II.1, 1908, s. 157-158). Steen Johansen formoder i sin bibliografi over Grundtvigs skrifter, bind IV, 1954, s. 11 (i en supplerende oplysning til bibliografiens nr. 134 i bind I, 1948, s. 50), at en særskilt trykt indbydelse, som han ikke har kunnet lokalisere, i indhold har svaret til avisnotitsen.

Det originale subscriptionsprogram lå imidlertid i ti eksemplarer mellem F. C. Sibberns efterladte papirer¹. Det har formentlig været hele oplaget af indbydelsen. Den er trykt hos Christopher Græbe² i almindeligt oktavformat på tre fulde tekstsider. Bagsiden er bortset fra påtrykte kolonner blank, beregnet på abonnenternes underskrifter og bestilling af antal eksemplarer. Det viser sig, at teksten er udførligere, end avisreferatet lader forstå. Efter et par introducerende bemærkninger om tek-

stens hovedsynspunkter og om projektets ydre skæbne vil programmet her blive optrykt i helhed.

Grundtvig og Sibbern har vel forfattet oplægget i fællesskab, men det færdige produkt bærer mest præg af Grundtvigs udtryksform. Tekstens første afsnit om behandlingen af *historien* i tidsskriftet taler universalromantisk om »et dybere Blik« enten i historien som videnskab eller i de reelle historiske begivenheder, lover således både teori og praksis med den intuitive tolkningsmetode som hovedredskab. I behandlingen af *digtning* bebuder redaktørerne at ville skelne mellem poesi og vers, en opretholdelse af det skel, som i Grundtvigs private udvikling i 1805 indvarsler hans overgang til en æstetik, hvis begreber og modeller er hentet i den tyske romantik³. De vil også bestræbe sig på både at bringe digte og betragtninger over digtekunst i det hele og i det enkelte, med andre ord såvel poetiske tekster som æstetisk teori og kritisk praksis.

Tidsskriftets forhold til *filosofien* beskrives i programmets fyldigste parti. Filosofien regnes tydeligt for den øverste og sammenfattende af alle videnskaber og defineres nærmest rent Steffens'k som higen efter og fremstilling af tilværelsens enhed⁴. Der gives løfte om afvekslende emner for de filosofiske bidrag, men også om, at alle enkeltundersøgelser for den nærmere betragtning vil udgøre et hele trods forskelligheder på overfladen. Tanken om forholdet mellem helheden og de enkelte dele havde Grundtvig netop berørt to måneder tidligere i fortalen til »Optrin« 1809: »Nærværende Optrin maa da beskues som Dele af Dramaets sidste Akt, skønt de igen maa, saavel tilsammen som enkelte, udgøre dramatiske Helheder. Hvo der altsaa ei fik Øie for et Kæmpelegeme, hvis Lemmer igen selv ere Legemer, uden derfor desmindre at være og vise sig som Dele, han forstaar mig ikke« (Udvalgte Skrifter, I, s. 387). Derimod kommer afsnittet om filosofien ikke ind på denne videnskabs forhold til kristendommen eller teologien. Grundtvig er endnu ikke blevet den strenge dommer over åndslivet med Bibel i hånd.

Redegørelsen for tidsskriftets filosofiske indhold løber ud i en oversigt over de førstkomende bidrag: Sibberns prisafhandling fra 1810 om filosofiens princip og væsen og en drøftelse ved samme forfatter af den filosofiske lyksalighedslære (det sene 18. århundredes eudæmonisme). Det er desværre i formuleringen

uklart, hvorvidt en tredje afhandling, om Schiller, skal skrives af Sibbern eller Grundtvig. Ingen af dem kan udelukkes. På den ene side har Grundtvig gennem hele sin ungdom gentagne gange beskæftiget sig med Schillers digtning, filosofi og historieskrivning. På den anden side ligger der i en af kapslerne med Sibberns efterladte papirer⁵ godt 150 sider med til tider svært læselige udkast til en afhandling om Schiller med indlagte længere afskrifter på tysk og dansk af forfatterskabet; Sibbern diskuterer blandt andet Schillers resignationsbegreb ud fra 1786-digtet af dette navn og belyser Schillers idealisme i al almindelighed ved hyppige sammenligninger med Goethes dramaer og romaner. Yderligere nævnte emner i programmet som den menneskelige sjæls frihed og moralprincippet modstillet lyksalighedslæren synes at måtte ligge mere passende for Sibberns pen end for Grundtvigs.

Det ser ud, som om Grundtvig har fastlagt og formuleret principperne for »Odin og Saga«, mens Sibbern skulle fylde de første par numre med konkret stof. Det er muligt, at Grundtvigs digt »Odin og Saga«, trykt siden i digtsamlingen »Idunna« fra december 1810, oprindeligt er skrevet som åbningstekst til tidskriftet.

Ifølge subscriptionsprogrammet skulle en årgang rumme fire hefter på hver omkring 190 sider. Prisen for et hefte sættes til 5 mark, hvad der i købekraft i februar 1810 svarer til to snese æg eller $1\frac{3}{4}$ pund smør. Imidlertid udkom der aldrig noget af tidskriftet. De genfundne subscriptionspjecer fortæller hvorfor. To af dem har ikke påtegninger overhovedet, mens de resterende otte indeholder underskrifter fra 39 interesserede, hvortil kommer to subskribentsamlere, nemlig Grundtvigs trofaste ven Povel Dons med hele 10 underskrifter på én liste og P. Homann med 11 fordelt på tre lister. Af de indtegnede anfører 30 ikke nogen stillingsbetegnelse, men er formentlig studerende; resten omfatter 3 officerer, 5 akademikere og 3 prokuratorer. Det eneste navn ud over Dons', som siden dukker op i Grundtvigs liv, er prokurator Treschow. Han må være identisk med Frederik Wilhelm Treschow, der i 1815 sammen med Grundtvig og digteren C. Pram skulle danne det oldskriftselskab, der udgav og fordelte Grundtvigs oversættelse af Saxos og Snorros krøniker i årene 1818-1823.

Interessen for et tidsskrift, der efter de nyeste ideer behandlede historie, poesi og filosofi, har været for lille. Ingen af tidens etablerede navne inden for åndslivet eller embedsmandskredsene har meldt sig. Der mangler den begejstrede opslutning, som et års tid senere, i maj 1811, gjorde det muligt at stifte en københavnsk afdeling af Det kongelige Selskab for Norges Vel med hele 229 medlemmer, der – med bemærkelsesværdig undtagelse af professor Adam Oehlenschläger – tilsammen udgjorde et smukt udvalg af det lille hovedstadssamfunds spidser⁶. De borgere, der ikke som flertallet af befolkningen sad i til halsen i krigsårenes materielle problemer, kunne åbenbart først og fremmest eller måske udelukkende kaldes til samling omkring det nationale: forsvaret af dobbeltmonarkiet. Et romantisk-filosofisk tidsskrift, der modsat Grundtvigs to andre løbende projekter ikke placerede sig som national vækkelse i forhold til den aktuelle situation i landet under Napoleonskrigenes sidste bitre fase, var der ikke klangbund for. Da Grundtvig i 1816 med større, skønt tidsbegrænset held iværksatte udgivelsen af sit tidsskrift »Danne-Virke«, havde han netop samlet dets brogede indhold omkring begrebet danskhed, dog nok mere i kraft af sin egen udvikling i 1810'erne end klog af »Odin og Saga«s skade.

Subskriptionsindbydelsens tekst lyder således:

Odin og Saga.

Under dette Navn agte Undertegnede at udgive *et Tidsskrift for Filosofi, Poesi og Historie*, et Foretagende, som, hvis vi mægte at udføre det sit Navn nogenlunde værdigt, sikkerlig ei vil være ubehageligt for dem af vore Landsmænd, som tage nogen Del i Saadant. Hvad Indholdet angaaer, da finde vi det passende at forudskikke nogle almindelige Bemærkninger.

Ei er Skriftet bestemt for saadanne historiske Undersøgelser, hvis *Udbytte* kun er Granskeren vigtigt og ligesaalidet til *blot* Fortælling, eller historiske Erindringer og Anekdoter. Kun hvad Udgiverne anse for at røbe et dybere Blik enten i Historien som Videnskab, eller i en enkelt Tidsalder, dens Mænd og Begivenheder, skal her indlemmes. At Fædrelandets Historie, især den ældre, vorder Gruben, den Første af Undertegnede som oftest vil stræbe at rense, hvælve og bruge, kan man vel forud vente.

Om den Del, som vorder Poesi helliget, er at sige, dels, at vi af al Magt ville søge at skelne mellem Vers og Poesi, og dels, at den foruden egenlige Digte ogsaa skal indeholde Bemærkninger over Skjaldskab i det Hele og det Enkelte, samt dele Mytologien med den historiske.

Hvad endelig den filosofiske Del angaaer, have vi herom forud at sige følgende: Det er Filosofiens Stræben, at bringe den *hele* Masse af vor⁷ Viden til Eenhed, eller at finde og fremstille *Eenheden i Alt*⁸. – Al mulig Viden maa altsaa blive⁹ Stof for Filosofien, og der kan ikke gives *nogen* Viden, der jo kan og skal vorde filosofisk. Ligesom vi derfor paa den ene Side ville vaage over, at Intet optages i vort Tidsskrift, som filosofisk, uden at det virkelig er saa, d.e. Produkt af en Stræben efter at bringe højere Eenhed i en vis Mangfoldighed af Forestillinger eller et vist Indbegreb af Anskuelser, saa ville, paa den anden Side, dog de filosofiske Undersøgelser, saaledes som man venter det af et Tidsskrift, komme til at angaa de mest forskellige Genstande, saa at der ogsaa i denne Henseende ikke skal savnes Afveksling. Vi ville ei heller tabe en Fordring af Sigte, som endnu kan gøres til en saadan Samling af Undersøgelser, skønt vi ikke tør love ganske, eller endog kun i fortrinlig Grad, at tilfredsstille den. Denne er, at en saadan Samling ogsaa i sit Hele, som Samling, bør bære Filosofiens Præg og udtrykke dens Aand, saa at de enkelte Afhandlinger, i hvor ueensartet end deres Indhold er, dog saaledes vorde sammenknyttede, at de for den nøiere Betragtning forene sig til et Heelt, i det hvert Stykke, skønt udgiørende for sig et mindre Heelt, i et andet finder et Led, ved hvilket det knytter sig til dette, og viser sig med en Indflydelse paa Videnskabens Hele, hvormed det ikke straks kunde fremstille sig. – Dels for at oplyse det her Anførte, og dels for at sætte dem, der ville subskribere, i Stand til bedre at kunne danne sig et Begreb om, hvad de kunne vente af den filosofiske Deel af vort Tidsskrift, ville vi angive nogle af de Afhandlinger, der efterhaanden og med Afveksling af andre blive optagne deri. Begyndelsen vil ske med den Afhandling om Filosofiens Princip og Væsen, for hvilken den Anden af Undertegnede i dette Aar har vundet Universitetets Priismedaille. Der synes ikke at være nogen Genstand, et Tidsskrift, som det her anmeldte, mere passende kunde begynde med at afhandle, og naturligviis vil denne

Afhandling staa i det bestemteste Forhold til en Del af de følgende. Dette vil især være Tilfældet med en senere af samme Forfatter, der vil gaa ud paa at opsøge et Princip for en filosofisk Lyksalighedslære, og derpaa give et Omrids af denne¹⁰. Selv et tredie Stykke, der skal levere en historisk Karakteristik af Schiller som Digter, vil i enkelte Punkter komme i Berøring med foranførte, men som Heelt vil den afgive et velkomment Eksempel for en Undersøgelse om den menneskelige Sjels Frihed, der tilligemed en anden om Moralprincippet vil staa som Modstykke til hin Afhandling om Lyksalighed, og med den omfatte Filosofien for Menneskelivet. Herved er tillige den ene *særdeles* Hensigt med disse fornyede Undersøgelser over ofte afhandlede Genstande angivet; deres anden Bestemmelse er, at staa som Forberedelser til sildigere Undersøgelser over Historiens Filosofi.

Naar vi nu end tilføie, at vi stundom ville henlede Opmærksomheden paa udmærkede Værker i de Fag, hvortil Tidsskriftet er bestemt, da tro vi at have angivet dets Indhold saa nøiagtig, som det forud lader sig gøre.

Ordenligviis skulle fire Hefter, hver paa omtrent 12 Ark, udkomme aarlig, og leveres for 5 Mark Heftet. Subskriptionen gælder for en Aargang. Subskribentsamlere tilstaaes de sædvanlige Fordele. Planerne erholdes i den Gyldendalske Boghandling og hos dens Commissionairer i Provindserne.

Valkendorfs Kollegium i Februar 1810.

N.F.S. Grundtvig.

F.C. Sibbern.

Noter

1. Sibberns papirer, Add. 265 II 8°, Det kongelige Bibliotek, København. Det kan ikke ses af O. Himmelstrups omtale af programmet i hans bog »Sibbern« 1934 s. 24, om han har fundet de ti eksemplarer i kapslen med Sibbern-håndskrifter. Under alle omstændigheder har Himmelstrup ikke været klar over, at det drejede sig om en tekst af Grundtvig (og Sibbern), som man ikke hidtil har kendt i helhed.
2. Subskriptionsprogrammet er Grundtvigs første kontakt med C. Græbes bogtrykkeri, som skulle komme til at trykke en lang række af hans hovedværker mellem verdenskrøniken 1812 og den store håndbog i verdenshistorie 1833-1843 (frem til bind III s. 384).
3. Grundtvigs 1805-erkendelse af dette skel mellem vers og poesi er nedfældet i hans Udtogs Bog. Første Afdeling (påbegyndt den 11. juli 1805) i en kommentar til en ældre optegnelse om Todes visekunst fra den 30. marts 1803 samt i hans dagbogsafhandling om poesiens væsen, afsnittet dateret den 9. september 1805.

4. Se: Henrik Steffens' Indledning til Philosophiske Forelæsninger i København 1803, ved B. T. Dahl, 1905, s. 1, 5, 74 og 91.
5. Sibberns papirer, Add. 267 nr. 7 8° («Om Schiller»). Det kongelige Bibliotek, København.
6. Selskabets protokol og brevveksling havnede efter opløsningen af dobbeltmonarkiet i Kielerfreden 1814 blandt Grundtvigs papirer og indgår endnu i Grundtvig-arkivet, Fasc. 247.1.1, Det kongelige Bibliotek, København.
7. Trykket har her fejlagtigt: vor-
8. I trykket er på grund af linjeskift stavelserne: Eenhe- ikke fremhævet.
9. Trykket har fejlagtigt kun: bliv
10. Lyksalighedslæren eller eudæmonismen var i de sidste 15 år af det 18. århundrede en moderetning inden for etikken, som herhjemme især var litterært repræsenteret af Johannes Boye med værket »Statens Ven«, I 1792 (ny forbedret udgave 1796), II 1797 og III 1814 samt et aldrig fortsat antikantiansk »Anhang« 1803.